Ermənistan həm də təbiət qatilidir

Hayların ayağı dəydiyi yerdə torpaq quruyur, su zəhərə dönür

Ermənistanın dağ-mədən sənayesinin Cənubi Qafqazı ciddi ekoloji fəlakətlə üz-üzə qoyması təzə fakt deyil. Bu ölkədə heç bir ekoloji norma və standartlar gözlənilmədən fəaliyyət göstərən dağ-mədən sənayesi müəssisələrinin ətraf mühitə vurduğu ciddi zərərin ekoloji fəsadlarının miqyası az qala bütün dünyaya məlumdur.

Amma Ermənistan rəhbərliyi bu barədə nə daxili etirazlara, nə də xarici ölkələrin və beynəlxalq təşkilatların həyəcan dolu müraciətlərinə məhəl qoyur.

Qarabağı 30 il işğal altında saxlayan Ermənistan yurd yerlərimizi viran qoymaqla yanaşı, həm də flora və faunamızı vandalcasına məhv etmişdir. Bunlar azmış kimi hələ də Araz çayını çirkləndirməkdə davam edərək ətraf ərazilərdə yaşayan əhalinin həyat və sağlamlığını, iqtisadiyyatı, kənd təsərrüfatını ciddi təhlükə altına alır. BMT-də akkreditə olunmuş Su, Ətraf Mühit və Sağlamlıq üzrə Qlobal İnstitut (GIWEN) münaqişə dövründə Oxçuçayın Zəngilan rayonundan keçən müxtəlif hissələrindən alınan su nümunələrini analiz edərək çay hövzəsində çirklənmə səviyyəsinin kritik olduğunu müəyyənləşdirmişdir. Məlum olmuşdur ki, həmin çirklənmə Ermənistandakı Qacaran mis-molibden və Qafan filiz emalı zavodları tərəfindən ağır metal tullantılarının Oxçuçaya atılmasının nəticəsidir. Mütəxəssis araşdırmaları göstərir ki, Arazın yatağındakı çöküntülərdə yığılmış ağır metal tullandıları regionda su ehtiyatlarını və kənd təsərrüfatına yararlı torpaqları yaman günə qoyur.

Bu və digər faktlar zaman-zaman beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinə çatdırılsa da, heç nə dəyişmir, təbiət qatilləri öz işlərindədir. Prezident İlham Əliyev bir neçə gün əvvəl ADA Universitetində keçirilən "Yeni dünya nizamına doğru" mövzusunda beynəlxalq forumda da Arazın çirkləndirilməsindən söz açmışdır: "Jurnalistlərin, həmçinin ziyalıların səfərləri təşkil edilə, bəlkə də transsərhəd çaylarla bağlı birgə tədbirlər keçirilə bilər. Biz bununla bağlı mövqeyimizi dəfələrlə bildirmişik, çünki Ermənistan Araz çayını çirkləndirir. Əgər

biz Azərbaycan istiqamətində bu məsələləri müzakirə edə bilsək, yaxşı olar. Bu, praktiki addımları göstərir və etimadın olmamasını belə kiçik addımlarla tədricən azalda bilərik. Bu, illər tələb edəcək, lakin biz bununla azalda bilərik".

Bu ilin fevralında Azərbaycanda ətraf mühit və insan sağlamlığı sahəsində fəaliyyət göstərən dörd ictimai birliyin həmtəsisçisi olan "Environmental Protection First" QHT (EPF) koalisiyasının Azərbaycanın Kosmik Agentliyinin dəstəyi ilə kosmos təsvirləri əsasında hazırladığı hesabatda Ermənistan ərazisində istismar olunan mədənlərin transsərhəd çaylar vasitəsilə Azərbaycanın, o cümlədən digər qonşu ölkələrin ekologiyasına zərər vurması faktları yer almışdı. Həmin faktlar Ermənistan ərazisində yerləşən 26 filiz hasilatı yatağının böyük əksəriyyətinin istismarı zamanı beynəlxalq normaların pozulduğunu sübut edir. Bu ölkənin ərazisindəki Armanis, Qaraberd, Meqradzor, Hankasar, Şamlux, Sotk, Amulsar, Azatek, Tequt, Qaracan, Aygedzor, Lichk, Arcut, Mqart, Sofi, Dastakert, Razdan, Tuxmanuk, Mərcan və digər mədənlərin istismarı zamanı ekoloji normalara əməl olunmaması regionu təhdid altında saxlayır. Ekoloqların fikrincə, həmin yataqların istismarı zamanı yaranan zəhərli kimyəvi tullantıların Araza axıdılması çaydakı canlı aləm və onun suyundan istifadə edən təsərrüfatlar üçün ciddi təhlükə mənbəyidir. Hətta o dərəcədə ki, problemlə bağlı Ermənistanda da ara-sıra etiraz səsləri eşidilir. Amma "Environmental Protection First" QHT Koalisiyasının həmtəsisçisi Amin Məmmədov deyir ki, Ermənistanın bəzi media qurumları məsələ ilə bağlı həqiqətləri yaydıqlarına görə təzyiqlərə məruz qalırlar: "Buna görə də əllərində olan geniş məlumatları paylaşmaqda çətinlik çəkirlər. Biz vətəndaş cəmiyyəti olaraq Ermənistanı monitorinq keçirmək üçün şərait yaratmağa çağırırıq".

Azərbaycan illərdir Araz çayının Ermənistan tərəfindən çirkləndirilməsi məsələsini gündəmə gətirir. Qeyri-hökumət təşkilatlarımız Ermənistanın dağ-mədən sənayesinin Cənubi Qafqaz regionunda ekoloji sabitliyi pozması barədə hələ 2023-cü ilin iyulunda baş nazir Nikol Paşinyana açıq məktub göndərmişdir. Məktubda Zəngəzur mis-molibden və Qafandakı dağ-mədən kombinatlarının xrom, nikel, mis, molibden, sink, alüminium, vanadium, qurğuşun və digər ağır metal tərkibli mədən tullantılarının Oxçuçayı və Araz çayını çirkləndirdiyi, Əkərək (Aqarak) mis-molibden kombinatının ağır metal tərkibli mədən tullantılarının Kərçivançay (Karçevançay) vasitəsilə Araz çayını zəhərlədiyi vurğulanmışdır. Müraciətdə həmçinin Ermənistan hökuməti məsuliyyətli idarəetməyə, regionumuza, planetimizə təhlükə yaradan dağ-mədən sənayesindəki işləri dərhal dayandırmağa, region əhalisi üçün davamlı inkişafı, sağlam gələcəyi təmin edən qərarlar qəbul etməyə çağırılmışdır.

Bu yerdə bildirək ki, mütəxəssislərin və ekoloqların fikrincə, Ermənistanın Araz çayını çirkləndirməsi bir neçə mərhələdə həyata keçirilir. Ən təhlükəli mərhələ "Metsamor" Atom Elektrik Stansiyasında olan çirklənmədir. "Metsamor" stansiyasında qurğu çox mürəkkəb olduğu üçün çirklənmə həddən artıq yüksəlir. Atom qurğusundan istifadə etməklə su qızdırılır, yüksək temperatura çatdırılır. Daha sonra su buxar halına keçir və turbinə ötürülərək elektrik enerjisi əldə olunur. Həmin su isə ən yaxın çay olan Araza axıdılır. Ermənistanın ekoloji problemlərə bu cür məsuliyyətsiz münasibəti, təhlükəli obyektlərdə köhnə texnologiyalardan istifadə etməsi nəinki Cənubi Qafqaz, Avropa üçün də fəlakətdir. Bu ölkədə texniki və mənəvi cəhətdən köhnəlmiş "Metsamor" AES-in hələ də fəaliyyət göstərməsi qlobal miqyasda ciddi təhlükədir.

Züleyxa ƏLİYEVA,
"Azərbaycan"